

κλον ἐκεῖνον φιλοπατρίδων ἐμπόρων, εὐπαιδευτῶν ἐπιστημόνων, ῥηξικελεύθων προδρόμων τοῦ ἐθνικοῦ μέλλοντος πατριωτῶν, εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν ἐκείνην τὴν ἐγκυμονοῦσαν κεραυνοὺς ἐπεφάνη αἴφνης μίαν ἡμέραν τοῦ 1797 ὁ πρῶτος διδάσκαλος ἐκεῖνος τοῦ Θεσσαλικοῦ Κιςσοῦ, ὅστις εἶχε παιδείαν δυναμένην νὰ φωτίσῃ, λύραν δυναμένην νὰ ἐξάρῃ, καρδίαν δυναμένην νὰ πυρακτώσῃ τὰς ψυχὰς τῶν ἄλλων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Ἐν σκοτίαις ὥραις ἐτυπώθησαν αἱ πατριωτικαὶ τοῦ προκηρύξεις πρὸς τὸ δουλεῖον ἔθνος, οἱ ἐγερτήριοι αὐτοῦ θούριοι, οὗς ὕγρους ἔτι ἐκ τῶν πιεστήριων ἐξάγων ἀπὸ τῶν θυλάκων τοῦ Θεσσαλικοῦ τοῦ τζουμπέ ἐνεχειρίζε κρύφα εἰς τοὺς θαμῶνας τοῦ ἐλληνικοῦ καφενεῖου καὶ ἐτόνιζε πρὸς τὸν ἤχον τῆς Μασσαλιωτιδος ἐπὶ τοῦ αὐλοῦ, περιχορευόντων καὶ ἀδόντων τῶν ὁμοφρόνων συνωμοτῶν τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας. Οἱ διάθερμοι ὑπὸ τῆς πατριωτικῆς ιδέας ἔμποροι τῆς ἐλληνικῆς κοινότητος, ἡ ἐνθουσιώδης ἐκ Μακεδονίας, Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου νεότης ἡ σπουδάζουσα ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης περιστοιχίζει τὸν ψάλτην τοῦ Βελεστίνου, καὶ ὁμνύει μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἐλληνικῆς πατρίδος, ὅπως στραγγαλισθῆ μετ' ὀλίγον παρὰ τὰ γλαυκὰ ὕδατα τοῦ Δουνάβεως, τὰ περιβρέχοντα τὸ Βελιγράδιον, ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Ἡ θυσία αὕτη τοῦ Ῥήγα καὶ τῶν συμμαρτύρων αὐτοῦ, προάγγελος τῆς μελλούσης ἀναστάσεως τοῦ ἔθνους, εἶνε τὸ κορύφωμα τῆς ἐθνικῆς δράσεως, τὸ ἐπιστέγασμα τῶν πατριωτικῶν ὀνείρων, τὸ στεφάνωμα τῶν μεγάλων ὑπηρεσιῶν, ἃς παρέσχον εἰς τὸν ἐλληνισμόν αἱ ἀξίαι λαμπρᾶς θέσεως ἐν τῇ πατρίῳ ἱστορίᾳ παροικίαι τῶν Μακεδόνων Ἑλλήνων ἀνὰ τὰ πεδία καὶ τὰς κοιλάδας τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας.

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΙΚΗΤΑ ΤΟΥ ΠΑΦΛΑΓΟΝΟΣ
ΠΡΟΣ ΑΡΕΘΑΝ ΤΟΝ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ

Ἐν τοῖς φύλλοις 114^a-118^b τοῦ κώδικος Phil. gr. 342 τῆς ἐν Βιέννῃ Αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης, γραφέντος ἐπὶ περγαμηνῆς τὸν δωδέκατον αἰῶνα καὶ ἀτελέστατα περιγεγραμμένου παρὰ τῷ Lambecius καὶ τῷ Nessel εὔρον τῷ 1876 μεταξὺ ἄλλων ἐπιστολῶν καὶ ἀντιγράψας ἀντέβαλον τὸν Αὐγούστον τοῦ 1911 τὴν κατωτέρω ἀνέκδοτον ἐπιστολὴν.

Ἄρεθα πρωτοθρόνω.

Οὐ φαλακρῷ κτεῖς, ὡς ἔφης, θαυμασιώτατε, ἀλλ' οὐδ' ἦρος, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου, σταφυλὴ τὸ δῶρον· εἰ δὲ μὴ θρασὺ φάναι, κυβερνήτη πηδάλιον, καὶ ταῦτα χειμῶνος ὄρα, οὐχ ὡς ἀποροῦντι· τίνοι γὰρ ἄλλω προσεῖη;· ἀλλ' ἐν ἧ τοῖς οὔσι προσκείοιτο ἢ τὸ πρόθυμον ἐπιτείνεις τῷ χρωμένῳ τῇ ὑπομνήσει, εἴπερ ἄρα καὶ δέοιτο, τὸ ἄκρως ἐντεταμένον. Τίς δὲ ὁ λόγος; Οὔτε γὰρ τῶν ὀψοφάγων ὑπειληφότες τινὰ πότοις ποτὲ δεξιούμεθα· πῶς γὰρ ᾧ γε κατὰ τοσοῦτον ὀλιγαρκίας καὶ διαίτης μέλον λιτότητος; ἐν ἅπαντι μὲν οὐχ ὅπως ἐν τοιοῦτῳ καιρῷ καθ' ὅσον οὐδὲ τῶν ἐναντίων τοῖς ἀνδραπόδοις τῆς ἡδονῆς οὐθ' ὄλως πρὸς γαστρὸς θεραπείαν ἀποβλέπει τὸ δῶρον. Ἄλλ' ἐπεὶ σοὶ τὸν ἀγῶνα δεῖ δεινὸν τε καὶ ἄμαχον συγκεκροτῆσθαι, χειμῶνι γὰρ προσπαλαίειν κύμασι καὶ σπιλάειν ἀγρίαις τραχυνομένῳ καὶ ταῖς ἀπανταχόθεν συρροαῖς τῶν προσβολῶν ἐπικλύσειν μορμολυττομένῳ, λόγῳ μὲν οὐκ οἶσθαι δεῖν ἢ ἐπιστηριαεῖν ἀθλητῆν· τίς γὰρ ἂν καὶ εἴη ρ. 1146 ᾧ μὴ πρὸ πολλοῦ περιπέφρακτο, συμβολικοῖς δὲ δώροις τάχα μὲν 15

3. ὦρα οὐχ' 7. πύτοις τε 8. μέλλον μὲν 11. δεῖ προσ-
εἶθλα συγκεκροτεῖσθαι 12. ἀγρίοις 15. περιπέφρακτο. Δύναται
νὰ μείνη οὕτως ἀναψήξτος ὁ ὑπερσεντέλικος. Πρὸβλ. τὰ γραφέντα μοι ἐν ταῖς σημειώ-
σεισιν εἰς Μιχαὴλ Ἀχομινάτου τοῦ Χωνιάτου τὰ σωζόμενα Τόμ. Β' σ. 617 κ. ε.
Ἴδε καὶ τὰ ἐν τῇ ἰσομνήρῃ σελίδι ἐν στ, 10 μεμνηχάνητο καὶ βεβούλευτο.

περιττῶς καὶ ταύτη. Πλὴν ἰδοῦς μύειν μὲν παρακαλεῖν διὰ τῶν μυῶν
 τὰς αἰσθήσεις, μηδενὶ τῶν συμπνιζόντων παρείδουσιν ἰνδιδόντα, μηδὲ
 τροφὴν ἰθελῆσαι γενέσθαι τοῖς ἐπιβούλοις, οἷς ἔργον λιθιδίοις ἐπικλέ-
 πτειν τοὺς ἀφυλάκτους, ἐρριζῶσθαι δ' ἀσφαλῶς ἄγαν καὶ προσπειφυ-
 5 κέναι τῇ πέτρᾳ τὸν τῆς ἀληθείας ὑποτρέφοντα μαργαρίτην τῷ βασιλεῖ
 καὶ μηδενὶ παρασυρόμενον ρεύματι. Ταύτην μὲν οὖν ἡ τῶν μυῶν δε-
 ξίωσις ὑποβάλλει τὴν χρεῖαν· αὐτοὶ περικλινέσθων οἷς ἂν ὁ λαμβάνων
 ἰθέλοι. Εἶεν.

10 Ὁ δὲ γε παρὰ τοῦ λημῶντος κολοκύταις, οὐκ ἄγνοεῖς τὸν φθορέα
 τῆς Χριστοῦ νύμφης, μεμηχάνητό τε καθ' ἡμῶν καὶ βεβούλευτο,
 ἀκούοις ἂν. Ἑορτὴ ἦν, ἀνάμνησις δὲ Χριστιανῶν τῆς Χριστοῦ γεν-
 νήσεως ἡ ἑορτὴ· ἐσπέρα δὲ ἤδη βαθεῖα, καὶ ὑπὸ δαδί ἡμᾶς μεταπέμ-
 πεται, καὶ, ἐπειδὴ ἐφοίτων· οὐ γὰρ ἦν ἀντιβαίνειν χειρὶ τοσαύτῃ· τὰ
 φ. 115a πρῶτα μὲν ὑπεξανίστατό τε καὶ πλέον ἢ ἔδει μετεδίδου τῆς || δεξιῶ-
 15 σεως· ἦν δὲ οἱ τῆς πείρας συλλήπτωρ καὶ βοηθὸς ὁ θεῖος, οἴμοι.
 Πλὴν παρατίθεται τράπεζα· παράκλησις ἐπὶ τούτοις μεταλαγχάνειν
 τῶν ἰδωδύμων. Ἐπεὶ δ' ἀνηνύτοις ἐπεχειροῦν, μήτε βρωτοῖς μηδ' αὐ-
 γε ποτοῖς συνόλωις ἡμῶν ὀρεγόντων χεῖρα, καὶ ταῦτα συχνῶς ἐκείνων
 δεξιουμένων, λύεται ἐπὶ τούτοις ὁ δεῖπνος, ἀρχεται ὁ ἀγών. Καὶ
 20 πρῶτον μὲν ἐνεκάλει τὴν ὑπεροψίαν, εἶτα δὲ τῆς παλαιᾶς φιλίας
 ὀλιγωρίαν τό τ' ἀπρόϊτον αὐτῶν καὶ ἀπρόσιτον ἄμικτόν τε καὶ ἀκοι-
 νώνητον ὡς μέγα τι κακὸν ἐμοὶ προσωνείδιζεν, ἐφ' οἷς καὶ θεωθῆναι
 κατειρωνεύετο. Ἐγὼ δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχειν ὑπεκρινάμην· οὐ γὰρ θεω-
 θῆναι, σοφώτατε, ταπεινωθῆναι δ' ἡμῖν τῇ πρὸς τὸ ὑπερέχον ἑαυτῶν
 25 ἰξεγένετο παραθέσει, ἀπιδουσι μὲν τῷ τῆς ὑμετέρας ὕψει σοφίας συν-
 σεῶς τε καὶ τῆς ἄλλης μεγαλονοίας, οἷς καὶ τοσαύτης ἀρχῆς κατε-
 δράξω καὶ τῶν παρὰ βασιλεῦσι τιμῶν ἀπηνέγκου· τὸ κράτιστον, ἀπι-
 δουσι δὲ τῷ βάθει τῆς ἰδίας οὐδενείας καὶ ἀμαθίας. Καὶ ἐπεὶ μὴ
 οἶόν τ' ἦν μηδενὶ συνεξισοῦσθαι τῷ πάντα προέχοντι, ἐλέγχεσθαι δὲ
 φ. 115b μᾶλλον τῇ πρὸς τοῦτο τὸ χεῖρον ἀντεξετάσει καὶ || καταισχυόμεσθαι
 31 καὶ διὰ ταῦτά μοι δοκεῖ δεῖν ἑαυτοῦ γενέσθαι πρὸς μόνον ἐπιστρεφό-
 μενον ἑαυτὸν, τῆς δ' οἰκείας συναισθόμενον ἀσθενείας μηκέτι προπε-

12. βαθεῖα 14. μῶς (:) 15. δεοὶ καὶ θεῖος ὁ θεῖος 17. μὴδ
 22. κοινόν 23. οὔτοις 27. περὶ ἀπηνέγκω 28. μὴ
 29. συνεξισοῦσθαι προσέχοντι 31. διαταυτά 32. μήκ' ἔτι

τῶσ ἐκυτὸν εἰσ προσθήκην αἰσχύνησ περιπλέκειν τοῖσ κρείττοσιν, ἔλω
 τοιγαροῦν τὴν κατ' ἑμαυτὸν, ὡσ ἡ παροιμία διακελεύεται, ἑαυτοῦ τε
 καθιστάμενοσ ἐπιγνώμων καὶ τοῖσ κατ' ἑμὲ συμφερόμενοσ. Ἐπεὶ δὲ με
 τούτοισ ἐγνω πρὸσ εἰρωνείαν ἀπολειλογῆσθαι, ὀργὴν τὸ ἐντεῦθεν ὑπερ-
 φανοσ ἀνέφλεγε λογισμὸσ, ὀργὴ δὲ [καὶ] πικρία πικρῶσ ἀναζέσαντα 5
 τοσαύτην ἡμῶν ἰδοὺσ τὴν ὕβριν κατέχειν, ὡσ τε με μυρίας ὑποπιμ-
 πλάμενον ἔνδον τῆσ εὐφροσύνησ μακρὰ μακαρίζειν ἑαυτὸν τοσαύτησ
 ἐντεῦθεωσ ὅτε μοι τοσούτων εὐτυχεῖν ἐξεγένετο τῶν καλῶν· καλὰ γὰρ
 ἑμοὶ καὶ καλῶν κάλλιστα ὕβρεισ, αἰκίαι, πληγαὶ, προπηλακισμοὶ,
 αὐτοὶ θάνατοσ, καὶ οὐ βιασιότατοσ, μόνον ὑπὲρ ἀρετῆσ προσαγόμενοσ. 10
 Ἐπεὶ δὲ ποτε σχολάσαι τῶν τοιοῦτων ἀνάγκη, ἄλλο προταίνεται
 θήρατρον. Ἐφη γὰρ αὐτοῦ τοῦτο δις τοῦ κράτουντοσ ἀκοῦσαι, ὅτε
 σὺ, πρὸσ ἑμὲ λέγων, || τὴν ἀμείλικτον τοῦ Καισαρείασ ὑποχαλῶσαν 116a
 ἤδη γνώμην πρὸσ ἑσταθερότητα περιέτριψασ, βουλῆσ τ' εἶναι, φησί,ν,
 ὅσον οὐπω συλλαβεῖν τε καὶ αἰκίσασθαι κακούργων τρόπον καὶ προσέτι 15
 ζημιοῦν φυγαδεῖα ὡσ βασιλεῦσιν ἀντίπαλον. Ἐμοῦ δὲ αὐτῶ μηδὲν
 ἐπίστασθαι ἀπολογουμένου· οὐ γὰρ διδάξων, μαθησόμενοσ δὲ παρ'
 αὐτὸν ἐφοίτων ἀεὶ· τίσ γὰρ ἂν καὶ εἴην ἐγωγε πρεσβύτην, χρόνω
 συνέσει τε καὶ σοφίᾳ, πρὸσ δὲ καὶ ἀρχιερωσύνη συγκροτημένον, τῆσ
 δεδομένησ μεταρρυθμιζων γνώμησ;· ἐτοιμωσ δ' ἔχειν ἀδικεῖσθαι καὶ 20
 τὰσ ἰσχάτασ ὑπέχειν ζημίας, εἴπερ ὑμῖν δοκεῖ, μᾶλλον δ' εἴπερ τὸ
 ἐνδοσίμον ἀνωθεν, ὅθεν ἤρτηται τὰ ἡμέτερα προσκυποροῖητε (;) ἐκεῖνοσ
 αὐτίσ τὸ δέλεαρ ἐξηκόντιζε, τὸ μὲν ἐπηρτημένον διακρούσασθαι μέλλειν
 κακόν, τιμῆσ δὲ καὶ δόξησ οὐ τῆσ φαυλοτάτησ κατευμεγεθεῖν τοῖσ
 ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν ἰοῦσι συνεργῆσαι πατριάρχαισ εἰσ πειθῶ τῆσ 25
 ἀτέγκτου γνώμησ καὶ ἀτεράμονοσ· περὶ σοῦ τοῦτο γὰρ παρεγγυῶν
 καὶ προσετίθει τὰσ || ψυχράσ αὐτοῦ καὶ καταπτύστοσ ὡσ μέγα τι 116b
 λέγων εὐεργεσίας, ἀσκηρῆτίσ τε γενέσθαι καὶ σπαθοφόροισ ἐγκαταλέ-
 γεσθαι τέωσ, ἄθλον δῆλα δὴ τῆσ εὐσεβείασ ἀποφερόμενοσ. Ἐμοῦ
 δὲ καὶ πρὸσ ταῦτα «Χάριεν λέγεισ» εἰπόντοσ ἀεὶ πατριαρχῶν μὲν 30
 ὑπερόψεται τηλικούτων, ἐπικλιθεῖη δ' ἑμοὶ καὶ ταῖσ ἑμαῖσ εἰσηγή-
 σεσ· πῶσ γὰρ ἔχοι τοῦτι λόγον τινά; ἀμήχανα δὲ μοι καὶ ἄλλωσ τὰ

5. καὶ προσέθηκα 15. προσέτι 20. μεταρρυθμιζων 23. μέλει
 25. συνέργασαι 27. προσετίθη αὐτοῦ 28. ἀσκηρῆτισ τε γίνε-
 σθαι 29. δηλαδὴ ἀποφερομένουσ

[τῆς] ἐπιχειρήσεως φίνεται. Οὕτε γὰρ φιλία παραγαγεῖν ἐνι' πῶς γὰρ οἱ γε τοῖς ἰσχύοις τῶν ὁμιλητῶν αὐτῷ κατεiléγεσθα; Ἰσότης δὲ οἶσθα καὶ αὐτὸς ἢ φιλία καὶ ἰσας κρατύνεται διαθέσεις, ἀλλ' οὕτε δικαιολογίας μαλάσσει· ἡμῖν γὰρ ἢ τούτων ἀνείται μελέτη τε καὶ φροντίς. Πανταίων οὖν μοι δοκῶ διαμαρτήσεσθαι τοῦ σκοποῦ, φεῖδομαι δὲ μὴ ποτε τσοῦτον προσβαλὼν δράσω ὅσον τὸ Πέτρου παθεῖν τοῦ κορυφαίου τῶν μαθητῶν, ἐπιτιμῶντος τῷ διδασκάλῳ τῆς πρὸς τὸ πάθος ὀραῆς. Εἰ δ' ἄρα τι καὶ πλέον ἀνύτειν ἠλπίζετο, πῶς ἂν τις εἶδειν μὴ ταῖς τοιαύταις ἐπιχειρήσεσι θεομαχῶν καὶ θεοῦ

φ. 117a | διαταγαῖς ἀντικαθιστάμενος; Ἔστ' ἂν οὖν ὑπόνοιά τις ἡμῖν ὑπειρή 11 τοιαύτη, οὐ ποτε τούτοις συγκαταθούμεθα. Ἐμοὶ γὰρ οὐ πάνυ τοι δῆλον, ἔφη, πόρρω τῆς ἰσῶς καθισταμένῳ κίγκλιδος καὶ τῶν ἀψυατουμένων ἰκτὸς ἐπιγνώμονί τε τῆς ἑαυτοῦ ταπεινότητος· ὑμῖν δὲ πνευματικοῖς οὔσι συγκρίνειν πνευματικὰ καὶ τηλικούτων ἔχεσθαι με-

15 μελέτηται σπουδασμάτων, πάντως εἰδῶσιν ὡς εἰς καλὸν ὑμῖν τείνει τὸ σπούδασμα». Πρὸς ταῦτα ἀπορουμένῳ δὴ ὁ σοφὸς ἰώκει. Ὅθεν εὐλόγοις τισὶν ἀντεξαγωγαῖς οὐκ ἔχων ὑπάγεσθαι τῆς κατ' αὐτὸν τιμῆς τε καὶ δόξης συχνῶς ὑπέβαλλε τὰ δελεάτα, ἐγγυώμενος ἢ μὴν αὐτῷ τῶν δεόντων μελήσειν ἄλλως τε μηδενὸς προσδεήσε-

20 σθαι. Ἐγὼ δὲ «Τί δαί πλειόνων, ἔφη, λόγων, ἐπὶ σοὶ τοῦ παντὸς σαλεύοντος πράγματος; Πείσαι γὰρ δαί πρότερον μηδὲν ἐπίμωμον ἔχειν τὸ πρᾶγμα καὶ μακρῶνον θεοῦ ἐφ' ὅπερ καλεῖν ἀξιοῖς, καὶ οὕτω πειράσομαι τὸν σίδηρον ἔψειν. Ἔστ' ἂν δὲ μὴ τοῦτ' ἦ,

φ. 117b | τὴν πενίαν ἀσπάζομαι καὶ περιπτύσσομαι ὡς τι χρῆμα || πάγκαλον 25 καὶ ὑπέρτιμον, ὃ οὐκ ἂν ἀφέλοισθε οὐδ' ἂν τοῦ πατρῶου μοι κλήρου τῆς ἀδοξίας ἱκατήσητε, θεοῦ μοι πρὸς τοῦτο συνηγοροῦντος. Τί δέ μοι καὶ πατέρων, ἔλεγον, κηδεμονίαν ὡς θαυμαστὸν ἠλίκον προτείνετε; Οὐ γὰρ τὸ προσκρούειν εἰς τὸν ἐν οὐρανοῖς καὶ πάντων ἀγαθὸν πατέρα τοῖς κατὰ σάρκα χαρίζεσθαι θεμιτόν· τούναντίον μὲν οὖν τὸ 30 τοιοῦτον ἅπαν ἰκτρέπεσθαι διδασκόμεθα συγγενές, ἵνα τῷ τῶν φῶτων εἰςποιηθῶμεν πατρί».

1. τῆς προσέθηκα 7. ἐπιτιμῶντος 8. ἀνύτειν 11. τι 19. ἢ
20. δὴ 23. ἔψειν 24. περιπτύσσομαι 26. δαί 27. προτείνεται
29. τουναντίον

Ἐπεὶ δ' ὁ μὲν πειραστὴσ εἰσιώπα, πολλὰ δὲ δακρύσειν καὶ κλαύ-
 σεσθαι τῇ πείρᾳ τῶν δυσχερῶν ὁ φιλόφυχοσ θεὸσ ὑπέκρουσε, τοὺσ μὲν
 σπείροντασ ἔφην ἐν δακρυσὶν ἐν ἀγαλλιᾶσει συλλέγειν τὰ δράγματα,
 Χριστῷ δὲ τῷ ἐμῷ μακαρίουσ εἶναι τοὺσ κλαίοντασ, εἰσ αἰῶνια γέλα-
 σείοντασ, ἀθλίουσ δὲ τοὺσ εὐθηνούντασ ὑμᾶσ τοῖσ παρούσιν ὡσ ἀπέ- 5
 χοντασ ὑμῶν τὴν παράκλησιν. Ἐπὶ τούτοισ καὶ ἄλλων μυρίων ὄσων
 ἀντιλογιῶν ἐκατέρωθεν ἀντικαταθεῖσῶν· τίσ ἂν ἕκαστα διεξίσοι;·
 παντοῶσ ὑπὸ γε θεῷ συλλήπτορι τῶν || ἐλπίδων ἀπεβουκολήθησαν, φ. 118α
 πάντοθεν ἰσχυραῖσ καὶ ἀνελέγκτοισ περιπίπτοντασ ἀντιρρήσεισ, μάλι-
 στα ταῦτο φυλαξαμένων ἡμῶν μὴτ' ὁμόσει τοῖσ τυράννοισ χωρεῖν, ὡσ 10
 αὐθαίρετον ἱπισπάσασθαι θρασύτητι τὸ κακόν, μὴτ' οὖν ἀνανδρία καὶ
 λόγων χαινώτητι ἐλπίδασ αὐτοῖσ ὑποτείνεσθαι ὡσ ὄχληροὺσ ἑαυτοὺσ
 εἰσ τὸ ἔπειτα παρασκευάζειν. Ἐντεῦθεν, ὡσπερ μεταβαλλόμενοι, οὐ-
 τῶσὶ πράωσ καὶ γαληνῶσ ἐπὺνθάνοντο, τάχα κἂν τούτοισ γνώμησ
 ἀποπειρώμενοι τῆσ ἐμῆσ, τί ἂν αὐτοῖσ καὶ δράσαι συμβουλευοίμην. 15
 Οἱσ, εἰ τι μέλον ὀρθῶσ φρονήσειν, ἀποσχέσθαι συνεβούλευον τῶν
 τοιοούτων· οὐδενὶ γὰρ τρόπῳ συνοῖσειν τὸν κατὰ τῆσ ἐκκλησῖασ αὐτοῖσ
 πόλεμον διετεινόμεν. Εἴτε γὰρ ἐπὶ τῇ πέτρᾳ τεθεμελίωται, θεομα-
 χεῖτε προσβάλλοντασ, οὐδὲν δὲ πλείον τοῦ πρὸσ κέντρα λακτίζειν ὑμῖν
 περιγίνεται, εἴτε ψάμμον ὑποβέβληται βάσιν αὐτῇ ὑφ' ἑαυτῆσ, καὶ 20
 δίχα τῶν ὑμετέρων καταπείσεται μηχανημάτων, τῷ χρόνῳ κατὰ μι-
 κρόν ὑπορρεύσασα. Τί δ' ὑμεῖσ τὰ δυσμενῶν καὶ τῆσ ἀληθείασ ἐχθρῶν
 καλαμάσθε || καὶ πραγματεύεσθε; φ. 118β

Ἐπὶ τούτοισ τοῦ ἀγῶνοσ περαιωθέντοσ οἰκαδε ἐπανήσειν, πλείστα
 βιασαμένων παρὰ αὐτοῖσ μὴ πεισθεῖσ. Ἐκτη δ' ἦν ὥρα ἡλίου τὸν 25
 ὑπόγειον διεξανύοντοσ δρόμον.

Ἐκαστον οὖν ὧν εἶπεν πρὸσ ἡμᾶσ ὁ λημῶν καὶ ὁ κρατῶν τοῖσ περὶ
 Εὐθύμιον ἐξ ὑπογείου δεδήλωκεν. Ὡσ μὲν αὐτοὶ φασί, πατριάρχαι
 συνέρχονταί, φεῦ τοῦ γέλωτοσ, συγκροτήσοντασ ἑταιρίστριαν, ἵνα μὴ
 λέγω εἰσ ταῦτο Σαρακηνοῖσ τὰ σεμνὰ Χριστιανῶν καθυβρίσοντασ. 30

7. ἀντικαταθεῖσῶν 13. μεταβαλλόμενοι 15. δράσαι 16. μέλλον

25. Μετὰ τὰσ λέξεισ παρὰ αὐτοῖσ φαίνεται ἐκρούσεισ πιθανῶσ ἐν τῷ κώδικι ἢ
 λέξεισ μένειν ἢ διανυκτερεύειν 26. ὑπόγειον κατὰ διόρθωσιν τοῦ τὸ πρῶτον
 πιθανῶσ γραφέντοσ ὑπόγειον 27. ἕκαστον κατὰ διόρθωσιν λέξεωσ οὐκ εἶσι δια-
 γινωσκομένησ 28. ὑπογύου

Ἐγὼ δὲ τεθαύμακα εἰ τινες ὄλωσ' ἐκείθεν καὶ τῶν ὑπὸ χεῖρα τούτοις ὠρμήθησαν· πλὴν, οἵτινες ἂν εἶεν, ἡμῖν ἀποχρήσει, Παύλῳ πειθομένους, τοὺς καινὰ ἀξιούοντας καὶ πὰρ τὴν ἐκείνου διάταξιν ἀποκληροῦν ἀναθήματα.

Ἐν τῷ κώδικι, ἐν ᾧ περιέχεται ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, περὶ οὗ θέλω γράφει ἄλλοτε διὰ μακρῶν, περιλαμβάνονται πλὴν ἐπιστολικῶν τύπων («ἐπιστολαὶ ἐπίτομοι καὶ ἀναγκαῖαι») «ἐπιστολαὶ μητροπολίτου τοῦ Συνάδων», «τοῦ Νικομηδείας», Βέρθα μοναχοῦ, Θεοδώρου Κυζίκου καὶ πλῆθος ἄλλο ἐπιστολῶν ἀνεπιγράφων. Τούτων δὲν ὀνομάζεται ὁ συγγραφεὺς, ἀλλ' ἀποδεικνύονται οὖσαι τοῦ Φιλοστράτου, τοῦ Διογένηος, τοῦ Ἀλκίφρονος, τοῦ Κράτητος, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ πατριάρχου Νικολάου (Πρβλ. *Migne Ἑλληνικὴν Πατρολογία* Τόμ. ΡΙΑ' σ. 18 κ. ἐ.), Νικήτα τοῦ μαγίστρου καὶ ἄλλων. Ἐν μέσῳ τούτων εὑρηται καὶ ἡ ἀνέκδοτος μονοῦδια τοῦ Ῥωμανοῦ Β' ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς πρώτης συζύγου Βέρθας, ἣν ἐξέδωκα τῷ 1878 ἐν τῷ *Bulletin de correspondance hellénique* Τόμ. Β' σ. 266-273.

Μεταξὺ δὲ τούτων τῶν ἐπιστολῶν εὑρηται καὶ ἡ ἐκδοθεῖσα ἀνωτέρω. Καὶ τίς μὲν ὁ εἰς ἐν ἀπευθύνεται αὕτη εἶνε προφανές. Ἀρέθας πρωτόθρονος οὐδεὶς ἄλλος εἶνε ἢ ὁ ἐκ Πατρῶν γνωστότατος λόγιος ὁ περὶ τὸ 907 ἀναδειχθεὶς μητροπολίτης Καισαρείας¹. Ὁ Ἀρέθας, μαθητὴς ὑπάρξας τοῦ Φωτίου, κατέχει ἐπιφανές ἀξίωμα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν βυζαντιακῶν γραμμάτων, καθ' ἃ καὶ πρότερον μὲν ἦτο γνωστὸν, ἔτι δὲ μᾶλλον κατεδείχθη ἐκ τῶν πέρυσιν ἐν τῷ φιλολογικῷ καὶ ἀρχαιολογικῷ τμήματι τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἐν τῷ βυζαντιακῷ τμήματι τοῦ ἐν Ἀθήναις 15' Διεθνoῦς Συνεδρίου τῶν Ἀνατολιστῶν γενομένων ἀνακοινώσεων τοῦ

¹ *Krumbacher Geschichte der Byzantinischen Litteratur* σ. 524 κ. ἐ.
Ἑλλ. μεταφρ. *Σωτηριάδου* Τόμ. Β' σ. 233 κ. ἐ.

κ. Σωκράτους Κουγέα, στηριζομένων εἰς τὴν μελέτην τῶν ὑπὸ τοῦ O. von Gebhardt ἀντιγραφεισῶν ἀνεκδότων ἐπιστολῶν τοῦ Ἀρέθα τῶν ἀποκειμένων ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. $\frac{315}{\text{CCCLII}}$ (Βλαδιμηρου 441) κώδικι τῆς ἐν Μόσχᾳ Συνοδικῆς βιβλιοθήκης¹. Ἀλλ' οὐχ ἦττον ἀξία λόγου εἶνε καὶ ἡ ἀνάμιξις τοῦ Ἀρέθα εἰς τὸ τῆς ἐκκλησίας, τετραγαμμένης ὑπὸ τοῦ σάλου, ὃν ἐπέφερεν ἡ τέταρτος γάμος τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος καὶ αἱ ἐπακολουθήσασαι ἐριδες μεταξὺ τῶν ὁπαδῶν τῶν πατριαρχῶν Νικολάου Α' καὶ Εὐθυμίου Α'. Καὶ δὴ βλέπομεν τὸν Ἀρέθαν τασσόμενον ἀρχότερον μετὰ τοῦ Εὐθυμίου καὶ ὑποστάντα κίνδυνον ἐπιτιμίου ἐπὶ τῆς δευτέρας πατριαρχίας τοῦ Νικολάου (911-923)². Οὐδ' ἀγωνίζεται τὸν ἀγῶνα τοῦτον μόνος ὁ Ἀρέθας, ἀλλὰ καὶ μετ' ἄλλων ἀρχιερέων καὶ κληρικῶν³. Τῶν δ' ἐχθρῶν τοῦ πατριάρχου ἦτο ἐκ προτέρων ἤδη χρόνων καὶ Νικήτας ὁ Παφλαγῶν ὁ ἐπονομαζόμενος φιλόσοφος, εἰς ὃν ἀναφέρεται ἐλόκληρον τὸ εἰκοστὸν κεφάλαιον τοῦ Βίου τοῦ Εὐθυμίου τὸ ἐπιγραφόμενον « Περὶ Νικήτα φιλοσόφου τοῦ Παφλαγῶνος »⁴. Ἐξ αὐτοῦ μανθάνομεν, ὅτι ὁ Νικήτας ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ ὀσιωτάτου Παύλου, σακελλαρίου καὶ ἡγουμένου τῆς τοῦ ἁγίου Φωκᾶ μονῆς. Ὁ Νικήτας πάντα τὰ ἐν κόσμῳ καταφρονήσας τοῖς τε πένησι καὶ τοῖς μαθηταῖς διανείμας τὴν ὑπαρξιν ἀναχωρεῖ ἐπὶ τινα τοῦ Εὐξείνου πόντου τόπον ἔχοντα σπηλοειδὲς οἰκητήριον, ἐν ᾧ εἰσιῶν ἠούχαζεν⁵. Καταγγεληθεὶς δ' ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Θράκης ὡς προσφυγὼν εἰς τοὺς Βουλγάρους, συνελήφθη περὶ τὴν Μήδειαν τῆς Θράκης καὶ φραγγελωθεὶς ἐνεκλείσθη εἰς φυ-

¹ Πρὸς. Σ. Κουγέα Βιβλιογραφίαν τῶν *Varia graeca sacra* τοῦ Ἀ. Παπαδοπούλου Κεραμῆως ἐν τῇ Λαογραφίᾳ Τόμ. Γ' (1911) σ. 307 κ. ἰ.

² *De Boor Vita Euthymii*. Ἐν Βερολίνω. 1888 Κεφ. XX σ. 67 κ. ἰ.

³ Αὐτόθι Κεφ. XVIII σ. 61 κ. ἰ. — Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμῆως *Varia graeca sacra* σ. 260 κ. ἰ.

⁴ *De Boor Vita Euthymii* σ. 56 κ. ἰ.

⁵ Αὐτόθι σ. 56, 12 κ. ἰ.

λακίην. Ἦν γὰρ λογογραφήσας κατὰ τὸ τοῦ ἀρχιερέως (Νικολάου) καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀνακτος λίαν ἀπεχθῶς καὶ ἀνιαρῶς. Ἀχθεῖς δ' εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐκλήθη πρὸ τοῦ πατριάρχου καὶ τῆς συνόδου, καὶ δευνά ἠπειλοῦντο κατ' αὐτοῦ, ὅτε κατελήφθη ὑπ' ἐλείους πρὸς αὐτὸν αὐτὸς ὁ πατριάρχης, ἀξιῶν παρὰ τοῦ βασιλέως νὰ συγχωρήσῃ τὸν πταίσαντα. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀνένευεν, «Ὄυκ ἐνδέχεται», λέγων «τὸν κατὰ τῆς ἐμῆς βασιλείας καὶ πάσης ἱερωσύνης φατριάσαντα εἶσαι οὕτως ἀπονητὶ διελθεῖν. Ὅμως διὰ μὲν τὴν σὴν εὐχὴν τὰ κατ' ἐμοῦ παρορῶ λεχθέντα, καὶ ἔνεκεν τούτων οὐκ ἔτι δίκας ὑφέξει. Τὰ δὲ κατὰ σοῦ καὶ τῆς ἐκκλησίας οὐκ εἶσω ἄνευ ἐκδικήσεως». Πολλοὶ δὲ τῶν ἐκεῖσε παρόντων τῷ πατριάρχῃ ἐπειώθαζον εἶσαι τὸν βασιλέα τὴν τῆς ἐκκλησίας ἐκδίκησιν ποιῆσαι, ἐξαιρέτως δὲ καὶ Παῦλος ὁ τούτου θεῖος ὁ καὶ σακελλάριος καὶ Ἀρέθας ἐκεῖνος, ὁ Καισαρείας πρόεδρος, ὃς καὶ μαθητὴν αὐτοῦ τούτου τυγχάνειν ἔλεγεν. Ὁ δὲ πατριάρχης βεβαιοῖ τῷ τε βασιλεῖ καὶ πᾶσι τοῖς παροῦσιν ὡς «εἰ μὴ οὗτος συμπαθηθῆ ὅσον δι' ἐμοῦ τι λελάληκεν, ἐν τῷ πατριαρχεῖῳ οὐκ ἀνέρχομαι». Τότε ὁ βασιλεὺς μόλις ποτὲ οὕτω τὴν συγχώρησιν ἀπένειμεν, καὶ προσκαλεσάμενος αὐτὸν καὶ παρ' ἐναντιῷ ἔχειν βιασάμενος ἀναβαλλόμενον ὁρῶν ἀπέλυσεν. Ὁ δὲ τὴν τῶν ἐχθραινόντων αὐτῷ δεδιῶς ἔφοδον ἐν προαστείῳ ἐξῆει τῆς τοῦ Ψαμαθία μονῆς Ἀγαθοῦ προσαγορευομένῳ ἐνιαυτοῦς δύο ἐκεῖσε διαπεράνας ἀπρόοπτος.

Παραβάλλοντες δὲ τὰς ἐκ τοῦ Βίου τοῦ Εὐθυμίου εἰδήσεις ταύτας πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἐκδοθεῖσαν ἐπιστολὴν, πειθόμεθα, ὅτι αὕτη ἐγγραφή ὑπὸ Νικήτα τοῦ Παφλαγόνος. Πράγματι ἐν αὐτῇ γίνεται μὲν λόγος περὶ θείου τινὸς τοῦ γράφοντος¹, δεστικ οὐδεὶς ἄλλος εἶνε ἢ ὁ Παῦλος, ρητῶς δὲ μνημονεύεται ὁ Ἀρέθας ὡς διδάσκαλος τοῦ ἐπιστέλλοντος², γίνεται δὲ ὁ γράφων κατάδηλος ὡς εὐρισκόμενος ἐν ἀγῶνι πρὸς τινα ὃν καλεῖ φθορέα τῆς τοῦ

¹ Ἴδε ἀνωτέρω σ. 46, 45.

² Ἴδε ἀνωτέρω σ. 47, 47.

Χριστοῦ νύμφης, ὅστις προφανῶς εἶνε ὁ ἐν τῷ χρόνῳ καθ' ὃν ἐγράφετο ἡ ἐπιστολὴ κατέχων τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. Τίς δὲ οὗτος, καὶ ἐν τίνι χρονικῇ σχέσει εὐρίσκονται τὰ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὰ ἐν τῷ Βίῳ τοῦ Εὐθυμίου ἀναγραφόμενα; Δὲν εἶνε βεβαίως δυνατόν νά πιστευθῇ, ὅτι τὰ τῆς ἐπιστολῆς ἀνάγονται εἰς τὸν χρόνον τὸν πρὸ τῆς συλλήψεως τοῦ Νικήτα καὶ τῆς σκηνῆς ἣν περιγράφει ὁ βιογράφος τοῦ Εὐθυμίου, ἀλλ' ἀνήκουσιν εἰς τὰ μετὰ τοῦτον τὸν χρόνον. Ἄλλ' εἰς τίνα; Ὁ βιογράφος τοῦ Εὐθυμίου μαρτυρεῖ, καθ' ἃ εἰδομεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Νικήτας μετὰ τὴν βιαίαν σκηνὴν, περὶ ἧς γίνεται παρ' αὐτῷ λόγος, ἐζησεν ἀπόδοπος ἐπὶ δύο ὄλους ἐνιαυτοὺς ἐν προαστείῳ τῆς τοῦ Ψαμαθία μονῆς Ἀγαθοῦ προσαγορευομένῳ. Οὐδὲ γίνεται πλέον λόγος ἔκτοτε περὶ αὐτοῦ. Ἀλλὰ τοιαύτη σιγὴ εἶνε περίεργος προκείμενου περὶ ἀνδρὸς ἄλλως τ' ἐπέχοντος ἀξίαν λόγου θέσιν ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι καὶ τῇ παιδείᾳ τῶν χρόνων ἐκείνων¹ καὶ ἀξιοθέντος ἰδίας προσοχῆς ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ πατριάρχου. Ἡ σιγὴ δὲ αὕτη ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι δὲν ἔχομεν πρὸ ἡμῶν ὄλον τὸ κείμενον τοῦ βίου τοῦ Εὐθυμίου, ἀλλὰ λείπει ἐν τῷ σωζομένῳ κειμένῳ ἐν ὄλον τετράδιον τοῦ κώδικος Ms. Graec. Fol 55 τῆς Αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βερολίνου, ἐξ οὗ ἐξέδωκε τὸν Βίον τοῦ Εὐθυμίου ὁ De Boor. Τὸ κενὸν τοῦτο περιλαμβάνει τὸν τελευταῖον χρόνον τῆς πρώτης πατριαρχίας τοῦ Εὐθυμίου καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς δευτέρας πατριαρχίας τοῦ Νικολάου. Πιθανῶς δ' ἐν τῷ λείποντι μέρει ἐγένετο καὶ πάλιν λόγος περὶ τοῦ Νικήτα, ἴσως δὲ καὶ ἀνεγράφοντο γεγονότα δυνάμενα νά διαφωτίσωσι τὸ ἐπεισόδιον, εἰς ὃ ἀναφέρονται τὰ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιστολῇ, συμβάν πιθανῶς ἐν ἔτει 910 ἢ 911. Ἡ δὲ ἀπώλεια τοῦ μέρους

¹ Ἴδε περὶ τῆς *De Boor Vita Euthymii* σ. 194 κ. ἑ. τὰ περὶ τῆς ἐπικρατοῦσης ἀσφαλείας κατὰ πόσον Νικήτα Παφλαγόν ὁ φιλόσοφος εἶνε ὁ αὐτός καὶ Νικήτας Δαυὶδ ὁ Παφλαγών. Ἠρβλ. *Krumbacher Geschichte der Byzantinischen Literatur* σ. 167 (ἑλλ. μεταφρ. *Σωτηριάδου Τόμ. Α'* σ. 334).

τούτου τοῦ Βίου τοῦ Εὐθυμίου καὶ ἡ ἐν πολλοῖς, ἰδίως δ' ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐπιστολῆς, κακῆ παράδοσις τοῦ κειμένου ἐν τῷ βιενναίῳ κώδικι ἀφίνουσι πολλὰ τάσαφῃ. Ἄλλ' οὐχ ἥττον δὲν ἔκριν' ἄσκοπον τὴν ἔκδοσιν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, δυναμένης μὲν νὰ σαφηνοθῇ οὐκ ἀπιθάνως μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν ἐπι ἀνεκδότων ἐπιστολῶν τοῦ Ἀρέθα, ὅπωςδῆποτε δὲ χρησίμου πρὸς αὐξήσιν τῶν πηγῶν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰ κατὰ τὸν βίον τοῦ ἐπιφανοῦς τούτου λογίου.

Σημειωτέα ἐν τέλει ἢ εἰς τὰ λεξικά προσθετέα λέξεις ἀνεξαγωγή (σ. 302, 17).

Εἰς τάνωτέρω θεωρῶ πρόσφορον νὰ προσθέσω τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις καὶ προσθήκας, ἅς ἐπὶ τῇ ἐκτυπώσει τῆς πραγματείας ταύτης ἐπέστειλέ μοι ὁ φίλος κ. Κουγέας, εἰδικῶς ἀσχολούμενός περὶ τοῦ Ἀρέθα.

« Ἡ ὑμετέρα εἰκασία, ὅτι Νικήτας ὁ Παφλαγῶν εἶναι ὁ γράψας τὴν πρὸς τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ Ἀρέθαν ἐπιστολὴν δύναται νὰ θεωρηθῇ βεβαία. Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ, παρακαλῶ, νὰ σᾶς ἀνακοινώσω μερικὰς παρατηρήσεις μου διαφωτιζούσας ἀσαφῆ τίνα σημεῖα τῆς ἐπιστολῆς ταύτης.

« Ἐν τῷ πρώτῳ μέρει αὐτῆς γίνεται λόγος περὶ δώρου σταλέντος ὑπὸ τοῦ Νικήτα εἰς τὸν Ἀρέθαν, ἀποτελουμένου δὲ, ὡς εἰκάζω, ἐξ ὄστρέων, εἰς τὰ ὅποια ὁ Νικήτας ἀποδίδει συμβολικὴν σημασίαν, συνδυάζων τὴν ἔννοιαν ταύτην πρὸς τὰ πολυτάραχα τῶν χρόνων ἐκείνων ἐπεισόδια ἐν Βυζαντίῳ.

« Τὸ δεύτερον μέρος τῆς ἐπιστολῆς εἶναι σπουδαιότατον. Ἐν αὐτῷ ἐκθέτει ὁ Νικήτας τὴν διαμειφθεῖσαν ὁμιλίαν ἐν τῷ γεύματι μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τινος, ὃν μὴ ὀνομάζων ἀποκαλεῖ λημῶντα κολοκύνταις καὶ φθορέα τῆς Χριστοῦ νύμφης, ἦταί τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Ὁ δὲ διὰ τῶν ὑβριστικῶν τούτων φράσεων ὑπονοούμενος εἶναι ἀναμφιδόλως ὁ ἐχθρὸς τοῦ Νικήτα καὶ τοῦ Ἀρέθα πατριάρχης Νικόλαος ὁ φέρων τὸν αὐλικὸν τίτλον τοῦ

μυστικοῦ, δι' ὃν τίτλον ἐγκαυχᾶται κατὰ τὴν αὐτὴν ἐπιστολὴν. Ἴδε ἀνωτέρω σ. 301, 28. . . ἀσηκροῦνίς τε γενέσθαι καὶ σπαιθοφόροις τέως ἐγκαταλέγεσθαι, ἄθλον δῆλα δὴ τῆς εὐσεβείας ἀποφερόμενος. Πρὸς ταῦτα Βίον Εὐθυμίου II 15· ὃν (Νικόλαον) εἰς ὕστερον ὁ βασιλεὺς Λέων προσλαβόμενος ὡς μέγα τι ποιήσαντα τὴν ἀπόκαρσιν τῆ τοῦ μουσικοῦ ἀξία τεύμηκεν.

«Ὁ πατριάρχης, ἐστιῶν τὸν Νικήταν κατὰ τὰς ἐορτὰς τῶν Χριστουγέννων, παραπονεῖται καὶ φέγει τοῦτον καὶ δι' ἄλλα, ἀλλὰ κυρίως διότι ἤκουσε δις παρὰ τοῦ κρατοῦντος, τουτέστι τοῦ βασιλέως Λέοντος, ὅτι αὐτὸς ἐνθαρρύνει καὶ προτρέπει τὸν Ἀρέθαν, ὅπως ἐμμενῆ εἰς τὴν ἀδιάλλακτον πρὸς τε τὸν πατριάρχην καὶ τὸν βασιλέα στάσιν αὐτοῦ διὰ τὸ ζήτημα τῆς τετραγαμίας. Ἀπειλῶν δὲ διὰ τῶν βαρυτάτων ποινῶν τὸν Νικήταν, ὡς βασιλεῦσιν ἀντίπαλον, ὑπισχνεῖται αὐτῷ οὐ μόνον ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου τῆς τιμωρίας, ἀλλὰ καὶ τιμὰς αὐλικὰς, ἂν συνεργήσῃ μετὰ τῶν προσεχῶς ἀφικνουμένων πατριαρχῶν εἰς πειθῶ τῆς ἀτέγκτου γνώμης καὶ ἀτεράμονος, δηλονότι τῆς τοῦ Ἀρέθα. Ὁ Νικήτας ἀποκρούων διὰ θαυμασίας διαλεκτικῆς τέχνης τοὺς ἰσχυρισμοὺς καὶ τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Νικολάου, περὶ ὧν ἐκτενῶς ὁμιλεῖ ἐν τῇ ἐπιστολῇ, κατορθώνει ὥστε εἰς τὸ τέλος νὰ ζητῇ τὴν συμβουλὴν τοῦ Νικήτα περὶ τοῦ πρακτέου κατὰ τὴν δυσχερῆ ἐκείνην περίστασιν.

«Ἡ ἐπιστολὴ ἐγράφη, ὡς εἰκάζω, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 907. Ἴσως μάλιστα τὸ γεῦμα περὶ οὗ γίνεται λόγος νὰ ἐδόθῃ τὰ Χριστούγεννα τοῦ 906. Διότι κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον, ὀλίγον δηλονότι πρὸ τῆς πτώσεως καὶ ὑπερορίας τοῦ πατριαρχοῦ Νικολάου, συνεζητεῖτο ἢ ἐν τῇ ἐπιστολῇ (σ. 301, 25 - 303, 28) ἀναφερομένη συνέλευσις τῶν πατριαρχῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸς διακανονισμόν τοῦ ζητήματος τῆς τετραγαμίας. Τὰ τῆς συνελεύσεως τῶν πατριαρχῶν πληροφοροῦμεθα λεπτομερῶς ἐκ τοῦ Βίου τοῦ Εὐθυμίου XII, 21· εἴρηκας γὰρ μοι

πρώην: οἰκονομοῦντος τοῦ Ῥώμης καὶ τοῦ Ἀντιοχείας πρὸς τούτοις, τοῦ τε Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων, οὐδεὶς ὁ κωλύων σοι τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἴσοδον κτλ. Καὶ κατωτέρω XII, 2: ἐρχομένων τῶν πατριαρχικῶν τοποτηρητῶν, ὡς ὁ θεὸς εὐδοκήσῃ, καὶ οὗτοι οἰκονομήσουσιν, οὕτως καὶ γενήσεται. XIII, 10: ἐγὼ, κύριοί μου καὶ δεσπόται, τὰ κατ' ἑμαυτὸν τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ ἀνατίθημι τοὺς τοποτηρητὰς ἀπεκδεχόμενος τῶν πατριαρχικῶν θρόνων, καθὼς καὶ αὐτοὶ ὑμεῖς ἐξ ἀρχῆς μοι κατέθεσθε, καὶ ὁ κοινὸς πατὴρ ἡμῶν ὁ πατριάρχης ἔλεξεν εἶναι οἱ λόγοι τοῦ βασιλέως Λέοντος. Ἴδε καὶ κατωτέρω (§ 11 καὶ XV, 8) τοὺς πρὸς τὸν βασιλέα λόγους τοῦ ἐκλεγέντος πατριάρχου Εὐθυμίου: ὄντως, δέσποτα, εἰ μὴ καὶ ὁ Ῥώμης καὶ οἱ λοιποὶ πατριάρχαι τὰ κατὰ σὲ οἰκονομήσουσιν, οὔτε συνευδοκῶ, οὔτε μὴν τοῖς ὑπὸ σοῦ ἐκλεγομένοις πειθαρχήσω. XV, 12: οὗτος ἐπανῆκεν ἀπὸ Ῥώμης τοὺς ἀπὸ τοῦ πάπα τοποτηρητὰς ἐπιφερόμενος μετὰ καὶ λιβέλλων συνοδικῶν τὴν τοῦ βασιλέως μετάνοιαν προσδεχόμενους... ὡσαύτως καὶ οἱ ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἀλεξανδρείας μετὰ καὶ λιβέλλων εἰσιόντες ὠκονόμησαν, ναὶ μὴν κτλ.

«Ταῦτα, δηλαδὴ ἡ συνέλευσις τῶν πατριαρχικῶν τοποτηρητῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ συγχώρησις τοῦ βασιλέως καὶ ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἐκλογῆς πατριάρχου τοῦ Εὐθυμίου, ἐγένοντο τὸν Φεβρουάριον τοῦ 907 (Βίος Εὐθυμίου σ. 127). Ἐπειδὴ δ' ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἀνακοινοῦται εἰς τὸν Ἀρέθαν ἡ σκέψις τῆς συγκλήσεως τῶν πατριαρχικῶν ἀντιπροσώπων, δυνάμεθα ἀσφαλῶς ὅπωςδὴποτε νὰ προσδιορίσωμεν τὸν χρόνον τῆς συντάξεως αὐτῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω ὀρίων εἰς τὸν Ἰανουάριον τοῦ 907.

«Τὴν πολεμικὴν καὶ ἀδιάλλακτον στάσιν τοῦ Ἀρέθα πρὸς τοὺς ὁμοφωνοῦντας, τὸν πατριάρχην Νικόλαον καὶ τὸν βασιλέα Λέοντα, δυνάμεθα νὰ ταυτίσωμεν καὶ νὰ χρονολογήσωμεν ἐπίσης ἀσφαλῶς ἐκ τοῦ Βίου τοῦ Εὐθυμίου, ἐνθα λεπτομερῆς γίνεται

περὶ αὐτῆσ λόγοσ. Πρὸσλ. XV, 19. Τότε δὴ τότε τῷ βασιλεῖ προσοικειωθῆναι ὁ πατριάρχησ ἐπὶ πλεῖον βουλόμενοσ τὰ παρὰ τῶν μητροπολιτῶν πρὸσ αὐτὸν λεγόμενα δῆλα πάντα καθ' ἐκάστην πεποιθῆκει τῷ ἀνακτι. XII, 30. οὐ παρ' ἐμοὶ εἰσὶν αἱ κατὰ τοῦ πρωτοθρόνου καὶ τοῦ Λαοδικείασ ἐπιστολαὶ σου καὶ αἱ κατὰ τῶν λοιπῶν πεύσεισ καὶ ἀνταποκρίσεισ; ἢ καὶ καὶ διὰ τὸ κατὰ πολὺ στυγερόν σιωπήσω, ἐρωτᾷ ὁ βασιλεὺσ τὸν πατριάρχην, ὅστισ ἀθετῶν καὶ δυστροπῶν προβάλλει εἰσ τὸν βασιλέα (XII, 13) εἰ μὴ παρὰ τῶν μητροπολιτῶν ὁμολογία γένηται καὶ αὐτοῦ τοῦ πρωτοθρόνου Ἀρέθα, ἀδυνατίωσ ἔχω. Ἡ συνδιάλεξισ αὐτῆ πατριάρχου καὶ βασιλέωσ ἐγένετο κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Φώτων ἢ Ἰανουαρίου τοῦ 907 (Βίοσ Εὐθυμίου σ. 40, 26), κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ἐποχὴν θὰ κατεβλήθη ἡ ἐσχάτη προσπάθεια τοῦ Νικολάου ὅπωσ διὰ τοῦ Νικήτα πείσῃ τὴν ἀτεγκτον καὶ ἀτεράμονα γνώμην τοῦ Ἀρέθα (Ἐπιστολῆσ σ. 301, 25).

«Τὰ τῆσ ἐπιστολῆσ ἀνάγονται βεβαίωσ εἰσ τὸν χρόνον τὸν πρὸ τῆσ συλλήψεωσ τοῦ Νικήτα τῆσ περιγραφομένησ ἐν XVI κεφαλαίῳ τοῦ βίου τοῦ Εὐθυμίου. Ὅ,τι ὑπισχνεῖται ἐν τῇ ἐπιστολῇ ὁ Νικήτασ (σ. 312, 24 κ. ε.) Ἔσσι ἂν δὲ μὴ τοῦτ' ἦ, τὴν πενίαν ἀσπάζομαι καὶ περιπιτύσομαι ὡσ τι χρῆμα πάγκαλον καὶ ὑπέριμον κτλ., βλέπομεν ἐκπληρούμενον ἐν τῷ Βίῳ Εὐθυμίου XVI, 8. οὗτοσ πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ καταφρονήσασ τοῖσ τε πένησι καὶ τοῖσ μαθηταῖσ διανείμασ τὴν ὑπαρξιν ἀναχωρεῖ κτλ. Ὁ δὲ θεὸσ τοῦ Νικήτα Παῦλοσ εἰσ τὸν βασιλέα ζητοῦντα πληροφορίασ περὶ τοῦ ἀνεψιοῦ του ἔλεγε τοῦτον ἐξεστηκέναι (ὁλ. τῆσ Κωνσταντινουπόλεωσ) καὶ ἀγνοεῖν ὅποι καὶ διάγοι (XVI, 2). Χρόνον δὲ παρωχηκότοσ, τ. ἔ. πολὺ μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του, πατριαρχοῦντοσ ἤδη τοῦ Εὐθυμίου, συνελήφθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῆσ Θράκησ.

«Ἐκ τῆσ ἐπιστολῆσ ἐξάγεται, ὅτι καὶ ὁ Νικήτασ ἦτο τῶν σφοδροτάτων πολεμίων τῆσ τετραγαμίας τοῦ Λέοντοσ, ἐνεκα